

שם פ"א, ואם כן במקום חולה לא גזרינו, רק יען שנהגת בעמך
כן מנהג הוי כנדר ולריך התרה כללעני"ד.

סימן סה

י"ז אדר שני תרע"ג לפ"ק

להגאון הצדיק (שליש"א) אבדק"ק באניהאד תע"א

במה שכתב בתשובותיו פרי השדה ח"א סי' ס"ה צענין
מכירת יין שרף שהוורעסיהו מוכרים ע"י עכו"ם צפסת,
שהעלה להחמיר למכור המשקאות להעכו"ם צלי ריווח כלל
דפסת יש לו דין אחר משבת, דצפסת אין הנאת המלאכה אסורה
רק המלאכה, ומשום הכי כל שהעכו"ם יש לו ריווח גם כן
ואדעתיה דנפשיה קעביד התירו, משא"כ צפסת דאסור כל הנאת
חמץ, והנה ידוע שאפילו שישאל מוכר לעכו"ם המשקאות
קודם פסת והעכו"ם יש לו ריווח מזה, מכל מקום כל שמוכר
יותר יש לו לישראל גם כן ריווח יותר והוי גבה מן החמץ,
והעלה שם שצפסת אסור למכור צעום אופן, רק שמוחר להשכיר
לעכו"ם החזקת רעגאל או ליסענץ רעכט על תשעה ימים
והעכו"ם ימכור מה שיראה, דלא אין ישראל נהנה כלל ממכירת
החמץ, ויכול למכור להעכו"ם המשקאות גם כן רק בשער
המדינה כפי מה ששור לכל הסוחרים, וכן כתב בשו"ת מהר"ם
שיק חו"מ צסי' רע"ז לחלק ב'ין מכירה דשבת למכירה דפסת
ע"ש, והאריך שם בדברי חן ומוסר השכל להעולם שלא נהגו כן,
כי הכל הוא מחמת חסרון צמחון ואמונה ומה נעשה לאורך
הגלות צעורה שזה גרם הכל ע"ש.

אבל מה נעשה להמוני ופשוטי עם אף אם נדרוש להו כרבי
אליעזר לא ילייתו לן כיון דהוא הפסד מרובה, וצפרט
שלא אדע מה איסור יש, אם ישראל מוכר היין שרף להעכו"ם
קודם פסת בריווח, רק שמוכר לו צמקח זול שגם העכו"ם יכול
להרויח עוד, וזה לא מקרי שנהנה מחמץ צפסת כיון שהריוח
צא לו עוד מקודם זמן איסורו והעג עמך וכי נאסר לגרסא האנדלער
למכור קודם פסת כל מיני חמץ כיון שעכו"ם ימכרם צפסת
עלמו ונמלא ישראל נהנה מזה, אלא ודאי שאין זה הנאת חמץ
צפסת כיון שהריוח צא למפרע צשעת מכירה. וגם המהר"ם
שיק צסי' רע"ז שכתב שימכור "צמקח השוה לעכו"ם הקונה"
אין כוונתו שימכור צלי ריווח כלל, כפי מה ששור לסוחרים
וכמש"כ הדרי"ג, רק ר"ל צמקח שהעכו"ם יוכל גם כן להרויח
בו, לאפוקי שלא ימכרו לו צמקח מלא, צאופן שהעכו"ם לא
יוכל להרויח צמקח עלמו כלל ויוכרח ליתן לו צעד ערחתו
איזה פראלענט כנהוג צשבת ויו"ט ודו"ק.

ולקיים חומרת הדרי"ג ולא יגיע שום הפסד לישראל אמרתי
ליען, שהישראל יעשה חשבון לעלמו כמה ריווח מגיע
לו מהמשקה, וישכיר הליענץ רעכט להעכו"ם צשכר כל המעות
שהי' צא לו ריווח מהמשקאות, ונמלא שהמשקאות גופא יוכל
ליתן צלי ריווח, אצל לא אצין למה נכריח לזה כיון שהנאת
חמץ מגיע לישראל עוד קודם פסת אין זה צכלל הנאת חמץ
צפסת, ועל תשובתו אני מלפס צזה.

שחטיין גם צשו"ת לצושי מרדכי סי' מ"ד שהאריך צכל הנ"ל,
ואין ציהמד"ר צלא חידוש אודיעך מה שהעלתה מלודתי צזה
צעה"ת, הנה דעת המג"א צסי' רי"ג ס"ק מ' בדברי התה"ד,
דמותר להניח התצטיל על ידי עכו"ם קודם שהסיק התנור, כיון
דעיקר כוונתו לחמם הצית אף דהווי פסיק רישא צהא לא גזרו
הכחמ"ל אמירה לעכו"ם, והעו"ז צסי"ק י"ח מחמיר כיון שהעכו"ם
מחכוין להסיק גם עצור התצטיל אס כי עיקר כוונתו לחמם
הצית אין זה מועיל כלום ע"ש, ולדעתי פלוגתה המג"א והעו"ז
תלוי צשיעת הר"ן והרשב"א, כפי שהצין צשל"ג כונתו הוצא
צמג"א סי' שט"ז סק"א שיטת הרשב"א שמוחר לעטול צית
אף על פי שעל ידי כך נלוד הצצי ממילא, והר"ן הקשה עליו
דפסיק רישא הוה, וכתב צשלע"ג צכונת הרשב"א דהיכא דצאיתו
פסיק רישא עשה גם כן דצר היתר עמו ומחכוין גם כן להיתר,
אז אפילו אס עביד פסיק רישא ומכוין גם שרי, והנה בדברי
הרשב"א המה דברי התה"ד והמג"א דמותר ליתן התצטיל על
התנור לחמם, אס כי הוה פסיק רישא, כיון דעשה עמו גם דצר
היתר להסיק הצית דהכל חולים אלא הנייה וזה עיקר כונתו,
אף דהווי פסיק רישא שרי, ודעת העו"ז דאין להקל צשיעת הר"ן,
וכן החמיר צזה צהגרות רעק"א שם, מהא דכתב הרמ"א צסעיף
ג' דאין לסגור התיבה שצו הצצוצים אף דסוגר התיבה לשמור
שאר דצרים ע"ש, ונלעני"ד דצנידון גם הרשב"א יודה לאסור,
דהנה האחרונים הרצו להשיצ עליו מהא דגורר אדם מעט
כסא וספסל, דקו"ל צסי' של"ו דצמעות גדולות אסור דהווי
פסיק רישא, והתם דמחכוין לעשות חריץ אף על פי שעשה
עמו דצר היתר הגרירה ואסור, וכן מכתב מקומות צש"ס
שאסריין פסיק רישא אף צעשה עמו דצר היתר, ותינץ קדושת
זקני הגאון ז"ל צספר עט סופר כלל ג' פרט צ', דכוונת
הרשב"א, היכא דעשה צמעשה אחד האיסור וגם ההיתר, כגון
שנעל הדלת לשמור הצית וצמעשה הנעילה נלוד גם הצצי
צכהאי גוונא אפילו פסיק רישא מותר, אצל אס האיסור
שעשה הוה מעשה צפני עלמו, דגורר מעט שמעשה ההיתר
הוה הגרירה וצאיתו רגע עשה גם מעשה איסור שעשה חריץ,
וצאיתו פעולת איסור ליכא דהיתר אז פסיק רישא אסור,
וחילוק זה ממש כתב צשו"ת נחלת צנימין סי' ע"ש, (ועדיין
לא העלה אלוכה מהא דצצוצים צהגרות רעק"א שדומה ממש
לנועל דלת), ויונא לנו מזה, דצנידון אס כי ההיסק על ידי
עכו"ם הוה היתר, אצל צאיתו מעשה עושה גם איסור והוה
הצישול וצהצישול ליכא שום נד היתר אס כן גם להרשב"א
אסור, וכל זה לפלפל, אצל למעשה הרמ"א מיקל, וכן דעת
גדולי האחרונים ז"ל להחיר, מעטם דלא אסור שצות צאמירה
צפסיק רישא, ועוד מעטמים אחרים נכונים, עיין צספר תורת
חיים (מעפסט) לשארי הגאון ז"ל צסי' ס"ד, ומכש"כ צמקום
חולה ואין לך לורך גדול מזה.

ומה שאתה דן מלד מנהג אצותיך, הנה מאחר שנהגת כן
גם מאז שאין אתה סומך על שולחן אציד צודאי יש צו
משום אל תעוש כו', ולהרצה פוסקים אין לו התרה, עיין שו"ת
חו"י סי' קכ"ו שהוא דאורייתא ומשום לא תסור, אצל צשו"ת
מחן דברי חיים יו"ד סי' מ"א תמה לכלול מנהג אצות צכלל
לא תסור, וכ"ש שהוא רק משום דצרים המותרים וכו', ואית
צ' משום צל יחל דרצנן כדאמריין צש"ס נדרים ע"י ע"א וצרי"ן

וע"ז השיב הרב הגאון הנ"ל, וז"ל ע"ד תמיכתו בענין הווירטסיהיזער וכי אסור למכור קודם פסח כל המשקאות כיון שימכרם בפסח עלמנו, מרחק רב יש ציוויים וצין ווירטסיהיזער, ולסוחר מותר למכור שהרי אינו נהנה כלום מה שמוכר בפסח, משא"כ צוירטסיהיזער שמה שהעכו"ם לא ימכור בפסח מחזיר לו אם כן כל יותר שמכר בפסח יש לו ריוח יותר, ומשום הכי לא התרתי רק ליטכור לו הליסענץ, וצודאי זה יוכל לעשות להשכיר כפי מה שיוכל להשוות עמו, והעיקר שלא יהיה להישראל חילוק אם העכו"ם מכר יותר או פחות עכ"ד.

נ"ב והחילוק אינו מצוה עוד, דכמו כן בגרסא הענדלער שיש לו קונים קבועים ואם כל יותר שמוכר העכו"ם בפסח יש לו הנאה שאחר הפסח מיד ילערך סחורה חדשה ולי"א.

והנה לשיטת הצ"ח צסי' תמ"ג דבר אשר נקרא שם בעליו אסור למכור בפסח אפילו על ידי עכו"ם, והוצא בצאה"ט צסי' הנ"ל, אם כן יין שרק אשר על פי חוקי המדינה אי אפשר להחליף הליסענץ על שם אחר וצודאי שם בעליו עליו כי אסור למכור, אבל כבר כתב צחי' שם שהסכמת אחרונים דלא כצ"ח, והוא חומרה יתירה, וגם אפילו לשיטת הצ"ח כגון דא אשר הוא פסידא התירו כמו בשבת, וכל טעם הצ"ח שהחמיר בזה משום שישצרו שהוא מכר החמץ להעכו"ם בפסח עלמנו ע"ש.

סימן סו

פה וואשארהעל לס' וישלח תר"צ לפ"ק
לתלמיד חביב נ"י

מה שהקשית בפסחים בסוגיא דחזקי' ור"א כ"ג ע"א, דפריך והרי חמץ דרחמנא אמר לא יאכל חמץ, ותניא ר' יוסי הגלילי אומר תמה על עמך האידך חמץ אסור בהנאה כל שצעה, ואמאי לא פריך מר"א בן חסמא דס"ל לקמן ל"ב ע"א דחמץ

בפסח מותר בהנאה, וז"ל דלכאורה יש להקשות להירושלמי שתירץ קושית הגמי' מחדש דרחמנא אמר לחם קלי וכרמל לא תאכלו עד עתה היום הזה ותנן קולר לשחא ומאכיל לצבמה, ותי' הירושלמי שאני חדש שקצב החמור זמן ויש היתר לאיסורו, מאי פריך הגמי' מחמץ לר' שמעון דס"ל דחמץ שעבר עליו הפסח מותר, הלא יש היתר לאיסורו, אבל לא קשה, לפי מה שכתב בצ"ח דחילוקו של הירושלמי הוא רק אליבא דר' יהודה דיליף מחותו אתה משליך, שייך לחלק בין איסורין שקצב זמן, דאמרין דומיא דטריפה שאיסורו איסור עולם, אבל אי ילפינן מפרט היתר דנבלה היינו דמשמעות לא תאכל פרושו הנאה כמו אכילה, אם כן אין לחלק בין יש היתר או אין היתר לאיסורו ע"ש ואם כן ר' יוסי הגלילי לשיטתו דס"ל לקמן כ"ג ע"ב דלא תאכל איסור הנאה משמע מפרט היתר דנבלה, פריך שפיר מחמץ, אבל ר"א בן חסמא י"ל דיליף מחותו ואם כן לא פריך מדי, דלדידי יש לומר ליישב הקושיא לאמת שאני חמץ משום שיש היתר לאיסורו והבן.

וע"ד קושית מרן רעק"א ז"ל, צחי' למי' פסחים דמה פריך הגמי' והרי אבד מן החי דכתיב לא תאכל הנפש עם הצמר ותניא ר' נתן אומר מכאן שלא יושע אדם וכו' ואבד מן החי לצי", ת"ל ולפני עור לא תתן מכשול הא לכלבים שרי, וקשה הא בחולין ק"ב ע"ב פלוגי רבי ורשב"ש דרבי ס"ל דבהמה צחייה לאו לאצרים עומדת ורשב"ש ס"ל דלאצרים עומדת ומוכח ממילא דאבד מן החי מותר בהנאה מדכתיב ומכרו את השור החי, עיין בשו"ת ח"ס אור"ח סי' פ"ו שהביא קושיא זו בשם רב מופלא אחד דא"כ מאי לריך קרא להחיר אבד מן החי בהנאה חיפוק לוי דאם כן יהי' כל בעלי חיים אסורים בעבודה וקרא כתיב למען ינוח שורך וללא תחרוש ע"ש, אמרתי לפי הירושלמי הנ"ל, דהיכא דיש היתר לאיסורו מותר בהנאה, אם כן בהמה צחייה יש לה היתר על ידי שחיטה, וע"כ פירכת הש"ס מאבד שנתקן צחייה דאין לה היתר לעולם כיון ורק לפי צ"ח הנ"ל ל"ל דקושית הגמי' אליבא דר"י כהנ"ל.

זמן איסורו ועיין בשו"ת מהר"ם שיק אור"ח סי' ר"ה ע"ש ושם בשו"ת לבושי מרדכי סי' קכ"ה כתב אני גבוך מאוד בלי עצה היעוצה האיך להתנהג וללמד בנ"י בימים הבעל"ט וסיום ואפשר אם המוכר ישראל מקנה לו לעכו"ם החביות על דרך מקח השוה להקונים חביות חביות והריוח של מדה יניח לעכו"ם אפשר להנצל מאיסור משתכר באיסור הנאה ע"ש ובשו"ת יד רמה סי' ח"י כתב שצריך למכור לעכו"ם היי"ש במקח השוה באופן שלא יהנה הישראל מהחמץ דאפילו חמצו של עכו"ם אסור בהנאה כמובן ורק אם מוכר לו מכירה לחלוטין קצת בזול באופן המועיל שמשכיר לו או מוכר לו המקום שמונח בו החמץ על תשעה ימים ואגב קנין הקרקע מוכר לו היי"ש או שאר חמץ במדה ובמשקל באופן שמשעת המכירה הוא של עכו"ם ממש דאין ההנאה באה בפסח אלא לפני פסח בשעת ההיתר וכו' ע"ש ועיין שם בס"י כ"ו שכתב שלכאורה יש לחוש משום רוצה בקיומו של חמץ דהישראל מוכר לו למכור היי"ש לכל באי ביתו מטעם הממשלה ואם לא יפסיד הליצענץ וכבר העלה הח"ס אור"ח סי' קט"ז דלא שייך רוצה בקיומו אלא ברוצה להרויח אבל לא אם אינו רוצה אלא לסלק מעליו ההיוק ומכש"כ דעיקר הנאה דהיינו מניעת ההפסד יהי' על לאחר הפסח כמו בנידון דידן וכו' ע"ש ועיין בשו"ת מהרש"ג מהגאון דסעמיהאלי ז"ל אור"ח ח"ג סי' י"ג אות א' וב' ע"ש.

(א) בשו"ת לבושי מרדכי מהר"ת אור"ח סי' קמ"ב כתב וז"ל ומ"ש כת"ה לראי' מבתי משקאות שנוהגין היתר על ידי מכירה ולא חיישינן למראית עין יותר מזה יש לתמוה שנוהגין בהיתר מכירה ומקבלים הריוח כידוע והוי משום משתכר באיסור הנאה כמ"ש המחבר סי' ת"ג בשם הרשב"א וכבר העירותי עד"ז עד שמצאתי בשו"ת זקני מרן מהר"ם שיק אור"ח סי' רט"ז שחייש לזה וכתב במקום שאין מוכרחים עפ"י חוקי המדינה אין לנהוג היתר הנ"ל ולא ביאר הדבר מה חלוק בין מוכר לו שאינו מוכר וגם לא ביאר אם בלא גטילת ריוח או אפילו בריוח ואפשר שהעלים הדברים מפני כי במשקאות הנ"ל רובא דרובא אינו כולו חמץ גמור כי רוב השפירטען הם מתפוחי אדמה או קטניות ורק המחמץ הוא ממיני דגן כידוע וכו' וע"כ עוד לפני שנתיים ימים קראתי לבעלי משקאות הנ"ל והזהרתי אותם דעכ"פ משכר מה שקורין ביער שהוא ודאי חמץ גמור לא יהנו מהריוח מטעמים הנ"ל ע"ש ועיין בשו"ת הנ"ל ח"א סי' ע"ה שכתב לפי חוקי המדינה אין רשאים למזוג המשקין רק בבית אשר נתן עליו הליצענץ למוכר ואם ימוזג ע"י עכו"ם הנמכר לו המשקה של חמץ יד על יד במדה קטנה ודאי יש בו משום משתכר באיסורי הנאה והביא כן בשם תשו' הר הכרמל ובחיי אדם כלל קכ"ד סעי' י"ז מתיר לשכור בית לשים בו חמץ איזה ימים קודם פסח והביא בשם גדול אחד להתיר כי בהגר"א איתא שאינו אסור רק לאחר